

**“Zināt, domāt, prast –
diferenciācijas, individualizācijas,
personalizācijas īstenošana
mācību procesā”**

Skaidrīte Ūzuliņa
JEPVĢ direktore

12.03.2024.
Preiļi

Mūsu smadzenēs pastāvīgi notiek informācijas apstrāde, un šo informāciju mēs iegūstam ar pieciem maņu orgāniem.
Ar sajūtām cilvēks iegūst informāciju par priekšmetu, procesu, apstākļiem.

Veidi kā cilvēki uztver informāciju

Mēs mācāmies, izmantojot trīs galvenās maņas - redzi, dzirdi un tausti. Parasti tiek izmantotas visas trīs maņas, tomēr katram cilvēkam ir dominējošie uztveres veidi, parasti viens vai divi.

- ▶ **Audiāli**
- ▶ **Vizuāli**
- ▶ **Kinestētiķi**

Sensorās sistēmas dominante

Dominējošais uztveres veids cilvēkam attīstās 11-12 gadu vecumā un var mainīties dzīves gaitā.

Pētījumi liecina, ka 65% iedzīvotāju ir vizuāli, 30% ir audiāli un tikai 5% ir kinestētiķi.

Dominējošais stils nosaka vislabāko veidu, kā cilvēks var uzkrāt jaunu informāciju, filtrējot saturu, kas jāapgūst.

Jebkura cilvēka uzvedība, skatiens, ķermeņa valoda, runas veids, izmantotie vārdi atbilst noteiktam cilvēka uztveres veidam.

Vizuālā uztveres veida dominante

- ▶ **Izmantotie vārdi:** «Priecājos Jūs redzēt», «Skaidra bilde», «Spīdoša ideja», «Miglains priekšstats», redzu, paskatīsimies vēlreiz, u.c.;
- ▶ **Runa:** bieži runā raitā tempā, jo operē ar vizuāliem tēliem, skaļi, augstā mehāniskā tembrā;
- ▶ **Ķermeņa valoda:** daudz žestikulē, attieksmi bieži pauž ar uzacīm, saskarsmē patīk distancēties no cilvēkiem, labprātāk stāv nevis sēž, bet ja sēž, tad ar «taisnu» muguru;
- ▶ **Skatiens:** vērsts uz sarunu partneri, raugās acīs;
- ▶ **Apģērbs:** vienmēr perfekts, kārtīgs, rūpīgi saskaņo krāsas un stilu, lieto aksesuārus;
- ▶ **Darba vieta:** ideālā kārtībā, necieš haosu vidē;
- ▶ **Uzmanību novērš:** jauni, spilgti tēli apkārtējā vidē;

Vajadzības mācīšanās procesā

- ❖ dod priekšroku vizualizācijai, saturam, papildus paskaidrojumiem;
- ❖ ir nepieciešamas ilustrācijas, kartes, diagrammas, komponenti, kas stimulē mācīšanos;
- ❖ atzīmē vizuālās detaļas;
- ❖ dod priekšroku redzēt, kā kaut ko darīt;
- ❖ viegli zaudē uzmanību dēļ skaņām apkārt;
- ❖ pastiprināti pievērš uzmanību krāsām;
- ❖ teksta interpretācijā izmanto vizuālos elementus;
- ❖ dod priekšroku kārtībai gan mācību materiālu organizācijā, gan mācību procesā, kuru viņi kontrolē;
- ❖ mācās saturu savā veidā (diagrammas, zīmējumi, galveno ideju izvilkšana);
- ❖ lasīšana un pārrakstīšana ir bieža metode zināšanu apguvē;

Audiālā uztveres veida dominante

- ▶ **Izmantotie vārdi:** «Nedzirdēts notikums», «Vārdu pa vārdam», «Es dzirdēju, ka», «Tu man pastāsti par...», utt.;
- ▶ **Runa:** samērā lēna, samtaina, labi nostādīta ar vidēji augstu tembru balss, rūpīgi izvēlas vārdus;
- ▶ **Ķermeņa valoda:** stāstot bieži ietur pauzes, runājot patīk staigāt pa telpu, runāšanas procesu pavada ar pastiprinātu roku, pirkstu kustībām, žesti ritmiski, bieži aiztiek žokli, lūpas, savus pirkstus, matus aizliek aiz ausīm, saskarsmē galva pieliekta uz vienu pusi;
- ▶ **Skatiens:** domājot, atceroties mēdz skatienu vērst uz augšu;
- ▶ **Apģērbs:** savam apģērbam, matu sakārtojumam lielu vērību nepievērš, bet spēj izskaidrot, kāpēc tā apģērbies;
- ▶ **Uzmanību novērš:** apkārtējās skaņas, blakus trokšņi;

Vajadzības mācīšanās procesā

- ▶ patīk diskusijas klasē vai mazās grupās;
- ▶ patīk runāt; - viņi viegli atklāj savu viedokli citu cilvēku klātbūtnē;
- ▶ viņiem izdodas izprast idejas, par kurām ar viņiem runā;
- ▶ paskaidro apkārtējiem cilvēkiem, un tas viņus priecē;
- ▶ ir laba atmiņa; - viņi mācīšanās laikā dod priekšroku mūzikai fonā;
- ▶ iegūst labu sniegumu dzimtajā valodā un svešvalodās;
- ▶ viegli atceras, ko viņi saka un ko citi saka;
- ▶ ir grūti ilgi strādāt klusumā;
- ▶ vislabāk atceras caur verbāliem runas mēģinājumiem un diskusiju gaitā;
- ▶ dod priekšroku darbībām, kas saistītas ar dialogiem vai mūziku;
- ▶ verbalizē veiktos pasākumus;
- ▶ viņiem arī vajadzīgi paskaidrojumi par to, kā kaut ko darīt.

Kinētiskā uztveres veida dominante

- ▶ **Izmantotie vārdi:** «Noķēru ideju», «Sekundīti uzgaidiet», «Man iekrita prātā doma», «Mīlīga gaisotne», «Es jūtu, ka...»
- ▶ **Runa:** lēna, ar garām pauzēm;
- ▶ **Ķermeņa valoda:** sarunas laikā mēdz pieskarties sev vai sarunu biedram, liek roku uz sirds, krūtīm, rokas mēdz likt uz vēdera un glaudīt to; ja ir uzbudināts, palecas, uzsit dūri uz galda; rīcība parasti impulsīva;
- ▶ **Skatiens:** domājot, atceroties skatās grīdā;
- ▶ **Apģērbs:** labprāt valkā ērtu apģērbu, svarīgs komforts, dienas beigās var izskatīties nevīžīgs, jo aktīvi darbojoties var gadīties negadījumi ar apģērbu;
- ▶ **Darba vieta:** valda nekārtība, bet tāda, kurā pats labi orientējas un jūtas ērti (uz galda mēdz atrasties izdzerta kafijas krūzīte, ābola serde, utt.)
- ▶ **Uzmanību novērš:** var koncentrēties darbība tikai tad, ja tā interesē. Labi atceras to, kas darīts, sajūtas, darbības, noskaņojumu.

Vajadzības mācīšanās procesā

- ▶ ir nepieciešamas rokasgrāmatas dažādu produktu lietošanai, atgādnēs;
- ▶ labi atceras to, ko viņi dara;
- ▶ ir fiziski iesaistīti mācībās un mācās no situācijām, kuras viņi piedzīvo;
- ▶ vēlas būvēt un izzināt, kā pareizi rīkoties ar mācību materiāliem;
- ▶ vienā vietā nevar palikt uz ilgu laiku;
- ▶ patīk "spēlēties" mācību laikā;
- ▶ entuziasms izpaužas, ja viņiem ir fiziskas darbības;
- ▶ patīk lomu spēles;
- ▶ runā ar "rokām".

Uztveres veida izmantošana mācību satura apguvei jeb mācību procesa diferenciācija atbilstoši izglītojamo vajadzībām

- ▶ Zināšanas par atbilstošu mācīšanās stilu ir noderīgas gan skolēniem, gan skolotājiem!!!
- ▶ Cilvēki ar vizuālo mācību stilu apstrādā informāciju vizuālā formā un vērtē prezentācijas materiālus labāk, ja ir vizuāla palīdzība vai videoklipi; cilvēki ar audiālo mācību stilu labāk saprot un mācās, kamēr viņi klausās, un cilvēki ar kinestētisko mācību stilu labāk mācās, pieskaroties vai rīkojoties.

(Dumitru A, 2011)

Rīks dominējošo uztveres veidu noteikšanai: «50-100 vārdu tests»

- ▶ Piedāvāriet skolēniem (sauciet) 50 dažādus objektus un lūdziet pierakstīt asociāciju, kas pirmā nāk prātā, kad dzird šo vārdu.
- ▶ Saskaitiet un saranžējiet sniegtās atbildes pēc piederības kādam no uztveres veidiem, lai noteiktu, kurš/kuri uztveres veidi skolēnam ir dominējošie.

Pateicos par uzmanību!!!